

Ræða flutt í Sjálfstæðisfélaginu í Reykjavík 23. febrúar 1949, Morgunblaðið 24. mars 1949

Bjarni Benediktsson – Stjórnmal – Sjálfstæðisfélagið – Morgunblaðið – Sjálfstæðismenn – 23 febrúar
1949 – 24 mars 1949

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

---

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360

Ræður

Askja 4-3, Örk 5

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Hefur ekki búið til heild, en
„refererat“ í Mbl. 12/9/53.

Bjarni Benediktsson, dómsmálaráðh.,
Ræða á fundi Sjálfst.fél. í Rvík 11./9. '53:

Það væru sízt öfgar eða ofmælt þótt sagt sé,
að længst af á starfsæfi okkar, sem nú erum nokkurn
vegin miðaldra, hafi stöðugt farið vaxandi margs-
konar ríkisafskipti og fyrirmæli yfirvaldanna um
málefni borgaranna, og þar af leiðandi vaxandi
ófrelsi þeirra og heimildaleysi til þess að ráða
sínnum eigin málefnum.

Þessi hafta- og ófrelsisstefna náði hámarki
í þeirri ríkisstjórn, sem ég átti nú fyrst sæti í,
stjórn Stefáns Jóh. Stefánssonar, sem að verulegu
leyti byggði á skipulagningarkenningum og áætlunar-
búskap sfyrirheitum Alþýðuflokksins. Það mátti auð-
vitað deila um, hvort rétt hefði verið af okkur að
fallast á þátttöku í slíkri stjórn. Við töldum það
nú rétt, eins og á stóð; en við sáum glögglega við
störfin í þeirri stjórn og íhugun ástandsins, sem
þá hafði skapast, að svo mátti ekki lengur ganga.
Þess vegna var það, að í ávarpi, sem Sjálfstæðis-
flokkurinn gaf út fyrir alþingiskosningarnar 23. okt.
1949, þá tókum við berum orðum fram á þessa leið:

"Flokkurinn telur, að nú hafi verið svo
langt gengið í þessum efnum, að á óefni sé
komið. Reynslan og rás viðburðanna hafa
sýnt á ótvíveðan hátt, að núverandi efna-
hagsörðugleikar þjóðarinnar eru í megin-
atriðum spröttinir af því, að grundvallar-
stefna Sjálfstæðisflokksins hefur ekki
fengið að ráða".

Síðan segjum við "að fyrir því telur flokkurinn
óumflýjanlega nauðsyn að tafarlaust verði snúið af
braut ríkjandi ofstjórnar, losað um höft á verzlun
og athafnalífi og fækkað opinberum nefndum og ráðum
út frá því megin sjónarmiði, að landsmönnum verði sem
fyrst fengið aftur það athafnafrelsi, sem þeir þrá
og þjóðarhagsmunir krefjast".

Þetta var skýr yfirlýsing um að nú yrðu að verða stefnuskil í íslenskum stjórnámálum, að yfirgefa yrði höftin og ófrelsið og stefna á ný inn í land frelsis og þar af leiðandi framfara.

Þessi kosningayfirlýsing Sjálfstæðismanna haustið 1949 reyndist engan veginn orðin tóm, heldur lánaðist okkur að móta stefnu fyrrverandi ríkisstjórnar, sem stóð lengst af síðasta kjörtímabil, á þann veg, að framfylgt var þessari kööfu okkar, að nú yrði breytt um. Auðvitað náðist ekki allt, sem við vildum, enda sögðum við það strax 1949, að slík gerbreying hlyti að taka langan tíma, en engum óbreyttum manni getur dulist, að mikið hefur á unnist. Enda kom viðurkenning á þessu fram í ályktun Landsfundar Sjálfstæðisflokksins og stjórnámalayfirlýsingu, sem samþykkt var á Landsfundinum nú í vor. Þar segir á þessa leið:

"Á því kjörtímabili, sem nú er að líða, hafa orðið stefnuskil í íslenskum stjórnámálum. Mörg og stór framfaraspör hafa verið stigin á síðasta aldarfjórðungi, sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur átt sinn mikla þátt í að marka, þrátt fyrir minnihluta á Alþingi. Hins vegar hafði flokkurinn ekki bolmagn til þess að hindra stöðugt vaxandi afskipti ríkisins af málefnum einstaklinganna. Ný og ný höft voru því á lögð, sköttum bætt ofan á skatta og framkvæmdarþrek og sjálfsbjargarvið hvöt storlega lömuð. Fyrir forgöngu Sjálfstæðismanna og í samræmi við stefnuskrá þeirra í síðustu kosningum var horfið af þessari braut. Minnihlutastjórn Sjálfstæðisflokksins markaði á öndverðu kjörtímabili þá stefnu, sem síðan hefur verið fylgt, að tryggja þjóðfélagsþegnum sem öruggasta og arðvænlegasta atvinnu, með því að koma á jafnvegi í efnahagsmálum þjóðarinnar, svo að takast mætti að reka höfuðatvinnuvegi hennar styrkja- og hallalaust í meðalærferði og skapa með þessum aðgerðum skilyrði til þess að forða ríkissjóði frá greiðsluhalla, að afletta höftum og gefa innflutningsverzlunina frjálsa og hefja þannig nýjan kafla í framfarasögu landsins".

Þessi var meginstefna fyrrverandi ríkisstjórnar. Og þegar að því kom, nú eftir kosningarnar, að mynda skyldi nýja ríkisstjórn, þá ákvað Sjálfstæðisflokkurinn að taka ekki þátt í neinni ríkisstjórn, sem ekki

fylgdi þessari meginstefnu. Þess vegna töldum við þýðingarlaust að hefja samninga við Alþýðuflokkinn um þátttöku í ríkisstjórn, nema fyrir lægi skýr og ótvíæð yfirlýsing hans um, að hann væri horfinn frá villu síns vegar og vildi nú taka þátt í þeirri frelsisbaráttu, sem fyrrverandi ríkisstjórn í þessum innanlandsmálum okkar Íslendinga. Af þessari meginstefnu okkar Sjálfstæðismanna leiddi því það, að ekki gat komið til mála, að samið yrði við neinn annan þann flokk en sem vildi fallast á þessa okkar höfuðstefnu. Og nú hefur samningnum, sem formaður flokksins, hinn nýi forsetisráðherra, Ólafur Thors, gerði grein fyrir aðdragandanum að, lyktað á þann veg að ekki verður um villst, að þetta höfuðsjónamið okkar, það sem mestu máli skiptir, er sett sem aðalstefnumið og hinna nýju ríkisstjórnar. Í samningnum, sem gerður hefur verið, og lesinn upp af forsetisráðherranum í ríkisútlitum í kvöld segir svo: "Það er höfuðstefna ríkisstjórnarinnar að tryggja landsmönnum sem öruggasta og bezta afkomu. Til þess að því marki verði náð, telur ríkisstjórnin nauðsynlegt að sem mest frjálsræði ríki í viðskipta- og atvinnulífi þjóðarinnar, en skilyrði þess að svo megi verða er að tryggt verði jafnvegi í efnahagsmálum inn á við og út á við. Ríkisstjórnin mun því beita sér fyrir hallalaustum ríkisbúskap og fyrir því að atvinnuvegirnir geti orð ið reknir hallalaust þannig að þeir veiti næga atvinnu".

Þetta er dálítið öðruvísi orðað, en það getur engum blandast hugur um, að efnið er nákvæmlega hið sama, sem var höfuðefnið í ávarpi Landsfundarins til Íslendinga í vor. Þannig, að Sjálfstæðisflokkurinn hefur mótað stefnu þessarar ríkisstjórnar. Við eigum ekki að hælast um yfir því, eða telja að

aðrir hafi gert lítið úr sér með því að fallast á þessi málefni, heldur skulum við fagna því, að tekist hefur að fá Framsóknarflokkinn aftur til þess að taka upp og halda áfram þeirri stefnu, sem hafin var eftir kosningarnar 1949. Og þeim mun meiri ^{ástæða} gleði er til þess að fagna því að svo vel hefur til tekist, sem við öll vitum, að harðar deilur hafa um þetta staðið innan Framsóknarflokksins.

Eftir að þessi megin yfirlýsing er fram komin, sem auðvitað mun móta öðl stjórnarstörfin, eru svo tekin fram nokkur einstök mál, sem ríkisstjórnin ætlar að beita sér fyrir.

Nú er það auðvitað svo, að ^{slíkir} málefnalistar geta verið ýmist langir eða stut tir, og segja, má, að áferðarfallegri mundi þeir vera með því að víkja að sem flestum góðum málum og heita þeim stuðningi. Við, sem höfum verið í ríkisstjórn, viljum þó heldur binda okkur við færri atriði, hafa þau eins skýr eins og hægt er og eiga þá frekar von á því að geta framkvæmt það, sem í upphafi var ætlast til, en veifa ekki framan í menn dulum, að vísu mörgum og litfögrum, sem allir vita frá fyrstu að ekki eru ætlaðar til alvarlegrar notkunar, heldur einungis til skreytingar.

Nú má það vel vera, að misjafnlega gangi að koma öllum þeim málefnum fram, þó ekki séu fleiri, sem talin eru í þessari málefnskrá. Það er óhætt að segja, að sum þeirra eru svo mikils virði, að ef ekki tekst að efna þau eins og vonir standa til, þá er sjálfsagt að rjúfa þessa stjórnarsamvinnu. Þetta á auðvitað ekki við um þau öll, þau eru misjafnlega mikilsverð eins og ætíð er, en þó eru þau flest þess eðlis, að ætlast verður til og kjósendurnir eiga rétt á því, að krefjast þess, að við, innan hæfilegs frests, allt tekur sinn tíma, komi þessum málefnum fram,

ekki sízt úr því að þau eru ekki fleiri en hér eru sett, og af því þau eru hér sett með það fyrir augum að koma þeim fram, en ekki til þess að hafa þetta sem augnayndi eða til þess að það hljómi vel.

Við segjum, að haldið mun verða áfram að vinna að framkvæmd framfaramála þeirra, sem fyrrverandi ríkisstjórn beitti sér fyrir og einstök mál skal þetta tekið fram:

"1. Lokið verði á næs ta Alþingi end urskoðun skatta- og útsvarslaga, m.a. með það fyrir augum að lækka beina skatta og færa með því til leiðréttingar misfami vegna verðlagsbreytinga og stuðla að aukinni söfnun sparifjár." Það þarf ekki að taka það fram, að þessi stefnuyfirlýsing er í fullu samræmi við yfirlýsingar okkar Landsfunda. T.d. segir í yfirlýsingunni um skattamál: "Landsfundurinn harmar það, að ekki tókst að ljúka fyrir síðasta þing heildarendurskoðun skattalaga, sem hafin var að tillögu Sjálfstæðismanna. Telur fundurinn, að það hljóti að vera eitt meginskilyrði Sjálfstæðisflokksins fyrir samvinnu við aðra flokka, að samvinna náist um viðunandi lausn þessa mikilvæga máls. Er það skoðun fundarins, að með engu móti megi lengur skjóta á frest að gera víðtækar breytingar á gildandi skatta- og útsvarslögum, sem m.a. feli í sér þau atriði, sem á eftir eru talin." Þarna er sagt, að þetta eigi að vera eitt af meginskilyrðum Sjálfstæðisflokksins fyrir samvinnu við aðra flokka, og það er efnt á þann veg, að það er sett sem fyrsta skilyrðið í hinum nýja málefnasamningi. Hitt liggur í augum uppi, að hér er um miklu flóknara mála að ræða en svo, að hægt væri að semja um það í einstökum atriðum, hvernig þessu skyldi fyrir komið. En það er fengin yfirlýsing þessara tveggja flokka um að tilgangurinn sé að lækka beina skatta og að stuðla að aukinni söfnun

sparifjár. Og vitanlega verður þetta að vera gert með raunhæfum ráðstöfunum, þannig að engum geti dulist, að þarna sé staðið við það, sem lofað hefur verið. Það starfar nú sérstök nefnd að endurskoðun skatta- og útsvarslaganna. Það má vel vera, að hún geti ekki lokið störfum fyrir þing, en ætlunin er, að því þingi, sem kemur saman í október, ljúki ekki fyrr heldur en lausn þessa máls er fengin á einn eða annan veg. Og það kemur okkur ekki á óvart, sem til þekkjum, að það verði í senn höfuðmál þingsins og um leið erfiðasta mál þingsins, að fá um þetta viðhlýtandi samkomulag, svo mikið sem á milli ber um einstök atriði, en stefnuyfirlýsingin er a.m.k. alveg ljós og ótvíræð.

Með því sem sagt er þarna í lokunum, að stuðla að aukinni söfnun sparifjár, er rétt að geta þess, að það er vaxandi fylgi fyrir þeirri hugmynd, sem fram kom í frumvarpi Jóns Pálmasonar á síðasta þingi, að gefa sparifé, og þá sennilega óhjákvæmilega a.m.k. ríkistryggðum skuldabréfum, gera þau alveg skattfrjáls. Hitt er deilt um ennþá, hvort þetta eigi að vera undanþegið framtalsskyldu, sem ýmsir Sjálfstæðismenn leggja mikla áherslu á. ~~Annað atriðið.~~

Annað atriðið, sem fram er tekið í þessari yfirlýsingu er, að hraðað verði byggingu orkuvera, dreifingu raforku og fjölgun smástöðva (einkastöðva) vegna byggðarlagð í sveit og við sjó, sem ekki hafa rafmagn, eða búa við ófullnægjandi raforku og vinna að lækun raforkuverðs, þar sem það er hægt. Tryggt verði til þessara framkvæmda fjármagn sem svarar 25 milljónir króna á ári að meðaltali næstu ár. Er þá miðað við 10 ára bil. Í þessi skyni verði lögboðin árleg framlög af ríkisfé aukin um 5-7 millj. króna og rafmagnsveitum ríkisins og raforkusjóði tryggðar 100 millj. krónur að láni og gengur það fyrir öðrum

lánsútvegumum af hendi ríkisstjórnarinnar, að undanteknum lánum til sementsverksmiðjunnar. Auk þess séu gerðar ráðstafanir til þess að hraða áframhaldandi virkjun Sogsins.

Þessar ~~fr~~ samþykktir eru mjög í samræmi við það, sem gert var á síðasta Landsfundi okkar í vor. Þar var sagt um landbúnaðarmálin, að markvisst sé unnið að því eftir ítrustu getu að sveitirnar fái aðgang að rafveitu á sama hátt og kaupstaðir og kauptún. Auk þess var ítarleg samþykkt gerð um raforkumálin, sem mér vinnst þó ekki tími til að lesa upp, en skal aðeins taka þetta úr: " - en það verður bezt tryggt með því að fólkið úti um byggðir landsins njóti ekki lakari lífskjara og þæginda en íbúar kaupstaðanna! Ennfremur "að framlag til raforkusjóðs verði stóraukið frá því sem nú er", "að framlag á fjárlögum til nýrra raforkuframkvæmda verði margfaldað", og "fundurinn telur, að afla megi fjár til að hraða framkvæmdum með lántökum innanlands eða utan og telur miður farið, að ekki skyldi verða samþykkt frumvarp það um lántöku handa rafmagnsveitum ríkisins, sem Sjálfstæðismenn báru fram á þinginu".

Það er ljóst af þessu, að þessar samþykktir eru aðeins útfærsla á því, sem Landsfundurinn samþykkti um þessi mál. En sannast bezt að segja, þá er það álit, ja fyrst og fremst fulltrúa Sjálfstæðisflokksins utan af landi, og ég hygg að við getum bett okkur Reykjavíkurfulltrúunum við í þann hóp, að það þ liggi við landauðn, ef ekki verður gert stórt átak nú í þessum málum, að þá verði ómögulegt að halda við byggðum víða úti um sveitum landsins og þorp. Og þess vegna, ef við viljum ekki að ~~beinlínis~~ byggðin svo að segja sporðreisist og allur landslýður komi hingað til Reykjavíkur og hennar nágrenni, þá sé það fyrsta og nauðsynlegasta aðgerðin að koma rafmagni

sem víðast um landið. Þetta er ekki ný skoðun Sjálfstæðismanna. Það voru Sjálfstæðismenn undir forystu Jóns heitins Þorlákssonar, frumkvæði Jóns á Reynistað, sem fyrst tóku þetta upp á þingi, skömmu fyrir 1930. Þá átti það litlum skilningi að mæta af hálfu Framsóknarmanna. Þeir eru nú orðnir nokkuð skilningsbetri og hafa undanfarið verið að

af því að þeir vissu, að til stóð að setja um þetta ákvæði í málefnasamninginn, samþykktir funda sinna um þessi mál, til þess með því væntanlega að tileinka sér, að þeir eigi í þessu eitthvert frumkvæði. Við sjáum af því, sem ég hefi rakið, að svo er ekki, en við getum þá fagnað því, að við eigum í þessu öfluga bandamenn og skulum ekki ásaka þá fyrir það, heldur þakka þeim fyrir stuðning ^{við} fyrir gott málefni og vonast til þess að það verði svo í sem flestum góðum málum, að þeir láti ekki á sér standa.

Það kemur fram í þessari samþykkt, að til þess er ætlast, að tryggð verði, ekki fengið, heldur tryggð verði, að ^{lán} ~~mál~~, sem hér er um talað til þessara framkvæmda úti um landið, sem ráðgert er að standi 10 ára bil, áður heldur en leitað verður eftir öðrum lánnum af hálfu ríkisins, að undantekinni sementsverksmiðjunni, og þá auðvitað smáibúðaláninu, sem nú er verið að útvega og úthlutað snám saman. Það má segja, að með þessu séu önnur mál sett á hakann. Við því er ekkert að gera. Eitthvað verður að hafa fyrst framgang, og það var rík skoðun okkar þingfulltrúa utan af landi, að það veri óhjákvæmilegt og sjálfsagt, að við Sjálfstæðismenn styddum þetta og að þessar framkvæmdir yrðu nú að vera tryggðar áður en ráðist yrði í aðrar stórfamkvæmdir fyrir okkur Reykvíkinga, eigum við þá fyrst og fremst við Sogsvirkjunina. Við fengum því hins vegar áorkað, og um

það var enginn ágreiningur í okkar flokki, að auðvitað yrði með eðlilegum hætti að halda áfram og tryggja virkjun Sogsins. En það verður þá að gera með því að útvega fyrst það fé, sem til þessarar raforkuáætlana úti um land þarf, og síðan sem allra fyrst að hefjast handa og þá væntanlega mezt í útlöndum um lán til handa virkjunar Sogsins. Þetta liggur ljóst fyrir í samningnum og getur ekki um það orðið neinn ágreiningur, að Sogsvirkjuninni er þarna einnig tryggður framgangur.

Þá er þarna í þriðja liðnum sagt á þessa leið: "Tryggt verði aukið fjármagn til íbúðabygginga í kaupstöðum og kaптúnunum og þorpum, lögð áhersla á að greiða fyrir byggingu íbúðarhúsa, sem nú eru í smíðum og lagður grundvöllur að því að leysa þetta vandamál til frambúðar. "

Það er með þetta mál eins og önnur þau, sem ég drap á, að það er í samræmi við okkar stefnuskrá. Það segir m.a. í ályktunum frá Landsfundinum í vor: Fundurinn telur mikilvægt að afla sem allra fyrst lánsfjár til smáíbúða, sem ríkisstjórnin var heimilað að taka með lögum frá síðasta þingi. Fundurinn vill styðja eftir föngum byggingu verkamannabústaða og samvinnubyggingafélög en telur rétt að afnema samþyrgð þá, sem gildir í samvinnubyggingafélögunum. Þá bendir fundurinn á það alvarlega ástand, að ógerlegt skuli vera að fá venjuleg fasteignaverðslán og leggur því ríka áherslu á það, að ríkisstjórnin leiti allra ráða til þess að efla veðdeild Landsbankans, svo sem ráð er fyrir gert í frumvarpi Jóhanns Hafsteins og fleiri Sjálfstæðisþingmanna, sem vísað var til ríkisstjórnar á síðasta þingi. En fremur telur fundurinn einu skinsamlegu leiðina í þessu máli vera þá, að greiða fyrir því með hagkvæmum lánum, að hver fjölskylda geti eignast

sitt eigið heimili. Það má segja að það sé údráttur úr þessu, sem sagt er í þessum þriðja lið stefnuyfirlýsingarinnar, þannig að hún er í fullu samræmi við hann og í viðtölum hefur það glögglega komið fram og verið játað af fulltrúum beggja flokka, að það væri ófært fyrir hverja stjórn í landinu, sem ekki tækist að tryggja til frambúðar hæfileg lán út á eðlileg íbúðahús í landinu. Það er með þetta eins og sumt fleira, að það eru ófundar leiðirnar þó að mönnum hafi dottið tilteknar í hug og þetta þarfnast frekari athugunar og verður ekki lokið í skjóndi og ætlunin er að fylgja þessum máliⁱ fast eftir.

Fjórdi liðurinn er svo : "Því verður til vegar komið, að framleiðendur sauðfjárafurða eigi kost á rekstrarlánum út á afurðir sínar fyrirfram snemma á framleiðsluárinu eftir hliðstæðum reglum og lánað sé út á sj ávarafurðir. Þessi liður er að efni til og formi kominn frá Framsóknarflokknum. Við Sjálfstæðismenn höfum hins vegar ekki haft neitt á móti honum heldur þvert á móti talið að þetta mundi horfa til góðs. Ég geri raunar ráð fyrir, að fyrir Framsóknarmönnum vaki ef til vill að þeir með þessu geti eitthvað rýmkað um fé sem kaupfélögin hafi til meðferðar. Ég skal ekki segja hvað vakir fyrir þeim í því efni, en málið er engu að síður gott og ekki ástæða til þess fyrir okkur Sjálfstæðismenn heldur en að fylgja því eindregið eftir. Það kom glögglega fram í yfirlýsingu landsfundarins síðasta um landbúnaðarmál, að talið var að þetta þyrfti hlut framleiðenda þannig að þeir fengju útborgað meira af verði afurðanna en nú er, um leið og þær eru lagðar inn til sölu. Þetta er að vísu nokkur önnur hlið málsins heldur en sú, sem hér er sett fram, en þó mikið af sama van damálinu, sem sé því að á síðustu árum hafa bændur, sökum óhagstæðra viðskipta, orðið mjög fjárvana og það kemur glögglega fram í þessari landsfundarsamþykkt, að við Sjálfstæðismenn höfum glöggan

skilning á þessu.

Framsóknarmennirnir bentu á þessa leið, og eins og ég segi, það getur vel verið að þeir telja með því sé þeirra kaupfélögum og Sambandi gerður eitthver greiði málið þarf ekki að vera verra fyrir það ef það í eðli sínu er gott, en það er líka á það að líta, að með slíkum lánunum sem veitt eru eftir föstum reglum þá eru bændur losaðir úr ánað hjá föstum kaupmönnum eða kaupfélögum. Ef þeir fá hæfileg lán út á sínar eigin afurðir, þá geta þeir haft viðskipti þar sem þeim hentar best hverju sinni og varan er ódýrust og hákvæmust og ég hygg að það sé síður en svo að við Sjálfstæðismenn þurfum að kvíða þessu, ég held þvert á móti að þetta hljóti að verða okkur ánægjuefni ef að þetta tekst svo til sem til er ætlast. Nú er það að vísu svo, að það verður/^{nú}ekki nema út á nokkurn hluta afurðanna sem þetta fæst, en fyrirhugað er að greiða fyrir um þessi lán en engu að síður þá er það ljóst að einstakir bændur, hver einstakur bóndi verður mjög miklu frjálsari í sínum ákvörðunum og viðskiptum ef þetta kemst fram heldur en hann hefur verið fram að þessu og fyrir þá, sem hafa talið að einn mesti styrkur Framsóknarflokksins væri sá að halda bændum á kaupfélagsklafa, þannig að þeir getu sig ekki þaðan hreyft, hlýtur þetta að vera beinn fengur, enda er það ekki orðum aukið þótt sagt sé að allir okkar sveitarfulltrúar og allir aðrir, sem þetta hefur verið borið undir voru því mjög fylgjandi að við féllumst á þetta ákvæði. Hins vegar kröfðumst við þess að jafnframt væri sérstaklega vikið að lánamálum iðnaðarins og það er gert í fimmta lið þar sem sat er að endurskoðaðar verði reglur um lán til iðnaðarins með það fyrir augum að koma fastari skipun á þetta mál. Þetta er nokkuð óákveðið orðalag en sem liggur í því, að hér er um flóknara mál að ræða en svo að hægt væri að leysa það á jafn skammri stundu. En það sem fyrir okkur vakir og um hefur verið talað er þetta: Að reyna að finna reglur um að sá iðnaður, sem ^a tlinn er hollur og framleiða raunveruleg verðmeti, geti svipað því og sjávarafurðir og nú kjötframleiðslan, fengið lán út á sína framleiðslu eftir föstum reglum

Hér er ofurlítill galli á spólu.

Það fer eftir öðru, það fer eftir aðstöðu bankanna að öðru leyti. Það sem hér skeður undir öllum kringum - stæðum ef þetta nær fram að ganga, er það að lán-takendurnir eru frjálsari menn en þeir áður voru. Sá einstaki bóndi þarf ekki á sama veg og áður að hnékrjúpa þeim, sem hann hefur viðskipti við úr kaupstaðnum. Sá einstaki iðnrekandi þarf ekki, ef þetta nær fram að ganga og ég hef á því fyrirvafa, vegna þess að þetta er ekki athugað til hlýtar af bankafróðum mönnum. Hann þarf ekki að hnékrjúpa bankastjórum á sama veg og gert hefur verið, heldur ef hann framvísar vissunvermetum þá á hann, eftir tilteknum reglum rétt á sínu láni og við vitum það nú frá útgerðinni sem hefur nú fengið stóraukin hlunnindi, að þessu leyti nú á þessu ári má nú þó í fullu fangi í viðureign sinni við bankana, að þetta ef um þetta fást ákveðnar reglur þá er það ómetanlegt fyrir atvinnurekendurnar

Þá er sjötti liðurinn þar sem sagt er: "Haldið verði áfram að stuðla að öflun atvinnutækja til þeirra byggðalaga, sem við atvinnuörðugleika eiga að stríða til þess að fullnægja atvinnuþörf íbúanna og stuðla að jafnvægi í byggð landsins. Í þessu hefur mikið starf verið unnið síðustu ár. Ríkisstjórnin hefur gert viðtækar ráðstafanir í þessu skyni. Landsfundur okkar í vor lagði á þetta ríka áherzlu. Gerði um það sérstaka samþykkt "Jafnvægi í byggð landsins" þar sem segir meðal annars: "Þótt fundurinn telji ekki heppilegt að fundurinn ríkið hefði sjálft atvinnurekstur í þessu skyni, álitur hann sjálfsagt að miða hinar árlegu fjárveitingar ríkisins til ýmskonar framkvæmda við það að stuðla að jafnvægi byggðarinnar, svo sem við verður komið" - o.s.frv. Og að þessari nauðsyn, - jafnvægi byggðarinnar - er vikið í fleiri ályktunum,

m.a. í ályktuninni um rafmagnsmálin og sjálfri stjórnmalayfirlýsingunni eða ávarpi Landsfundarins til Íslendinga, þar sem talið er eitt meðal aðalatriða að auka jafnvægi í byggð landsins og skapa þjóðinni ný og betri skilyrði til hagsældar.

Með þessu ákvæði er því beinlínis verið að fullmægja einu af meginatriðum e í okkar kosningastefnuskrá frá því í vor.

Þá er sjöundi, sem ég ætla að fella niður í bili.

En áttundi liðurinn, sem hljóðar svo: "Fjárhagsráð sé lagt niður, enda séu nauðsynlegar ráðstafanir gerðar af því tilefni".

Þessi ályktun er einnig í samræmi við okkar stefnuyfirlýsingu frá því í vor, bæði þá almennu yfirlýsingu um frelsið, athafnafrelsi, en þar að auki er berum orðum tekið fram: "Fundurinn lítur svo á, að tímabært sé að leggja niður Fjárhagsráð í núverandi mynd og afnema jafnframt allt fjárfestingareftirlit og felur miðstjórn og þingmönnum flokksins að vinna að því, að svo verði gert. En að því leyti sem nauðsynlegt þykir á hverjum tíma að takmarka fjárfestinguna, þá sé það aðeins gert með lánastarfsemi bankanna".

Þarna kemur fram, að þörf muni vera á því e.t.v. að takmarka fjárfestinguna, og það er rétt að setja frá því, að ég geri ekki ráð fyrir, að samkomulag verði um það í ríkisstjórninni að afnema með öllu allar takmarkanir á fjárfestingu, t.d. stórhýsum. En við munum leggja á það höfuðáherzlu, að samilega heffileg íbúðarhús, sem einstaklingar óska að byggja og aðrar slíkar nauðsynlegar framkvæmdir fái framgang án þess að það þurfi að bera undir nokkurn aðila.

En eins og ég segi, þá getur verið að einhverjar takmarkanir verði, á stærri framkvæmdum, og þá er ósamið um, hvernig þeim verði komið fyrir og það er

rétt að hafa í huga, að ekki er hægt að leggja Fjárhagsráðið niður fyrr en búið er að komast að samkomulagi um þetta, þó að stefnuyfirlýsingin sjálf um að leggja Fjárhagsráð niður sé ómetanleg. Vegna þess að hún er ekki aðeins um að leggja niður þessa stofnun, heldur er hún meðki um annan hugsunarhátt, um að menn séu búnir að yfirgefa þá hugmynd um áætlunarbúskap og þær ráðagerðir, að ríkið eigi í einu og öllu að hafa vit fyrir ei nstaklingunum, sem alltaf var að magnast frá því kringum 1930 þangað til árið 1949. Og það er fyrst og fremst merki um það, að menn séu nú ~~erðnir~~-alveg alveg horfnir frá þessari stefnu, sem það er mikilsvert þetta ákvæði um að leggja niður þessa stofnun.

Ég vil segja það eins og það er, að með því er ekki hallað neitt á þá menn, sem þar hafa verið af okkar hálfu. Ég veit, að þeir hafa ekki getið sér vinsældir~~ir~~ ^{fyrir} við sitt starf. Þeir bjuggust aldrei við því. En ég álít að þeir hafi unnið þar mikið og merkilegt starf, sem við eigum að vera þeim þakklát fyrir, og ekki að núna þeim um nasir. Það, að starfið hefur ekki borið tilætlaðan árangur, er ekki þeim að kenna. Það er þrátt fyrir það, þó að þeir hafi verið hæfir menn, velviljaðir og ágetir, þá hefur þeim ekki tekist þetta, vegna þess að starfið er óleysanlegt. Eins og það verður alltaf óleysanlegt að ætla að láta nokkrum mönnum í hendur að afhenda í raun og veru af handahófi til einhverra einstaklinga peninga eða peningaígildi. En við vitum þá þó, að fjárfestinga~~teyfi~~, innflutningsleyfi og annað slíkt er í raun og veru ekkert annað heldur en að gefa þeim einstaklingum, sem þetta fá, peninga sem allir einstaklingar í landinu eiga í raun og veru alveg sama rétt á að fá eins og þessir og það er óvinnandi verk og hefur þó sannast glögglega af starfsemi Fjárhagsráðs undir stjórn þess mikilhæfa

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

og ágæta forustumann s í Sjálfstæðisflokknum, í langa hríð, Magnúsar Jónssonar, að - - - -

En það kom glögglega fram strax eftir kosningarnar, að Framsóknarflokkurinn, sem hafði að minnsta kosti í ritstjórnargreinum sínum, hvað sem um frétt afluttning, hafði verið nokkurnveginn skikkanlegur í umræðum um utanríkismál og framkvæmd varnarsamningsins breitti mjög um tón. Það voru hafnar mjög rækilega árásir á mig sem utanríkisráðherra og fyrst og fremst átti að ná sér niður á mér með því að ráðast á varnarmálanefndina. Þetta mun hafa komið af því að Framsóknarflokkurinn kenndi tap sitt í kosningunum, að nokkru leyti, stuðningi sínum við utanríkisstefnu fyrrverandi ríkisstjórnar og varnarsamningi. Og nú er mér það í raun og veru óskiljanlegt, að þessir menn hafi ekki búist við því að bíða eitthvert tap af þessum sökum. Ég segi fyrir mitt leyti, ég gerði mér ætíð ljóst og hef marg framtakið bæði á þingmannafundum og flokksfundum oft í þessu húsi, að það væri auðvitað ekki til aukinna vinsælda að taka þýðingamiklar ákvarðanir í slíkum málum, ákvarðanir sem búast metti við að ýmsir áttuðu sig ekki á til hlýtar. En forustumennirnir, sem betur voru inn í málunum, þeir beinlínis svíkju sitt hlutverk og brygðust sinni skildu ef þeir þyrðu ekki að taka á sig nokkra áhættu í þessum efnum, svo mikið er í húfi, og byggja, fylgja þeirri samfæringu, sem þeir hafa öðlast vegna betri yfirsýnar og vegna meiri kunnugleika á þeim hettum, sem að landinu steðja. Þess vegna hlutu menn að vita, allir, að geta búist við einhverjum skakkaföllum af þessu, ekki síst eftir að upp var kominn flokkur í landinu, sem einungis hafði á stefnuskrá sinni mótstöðu gegn þessu máli einu og lét lítið uppi um skoðun sína á öðrum málum. Það var eðlilegt í sambandi við allar lífðæðisreglur, að þeir settu þetta mál ofar öllu öðru og voru því andstæðir, hlytu að hverfa í þann flokk.

Til biðbótar þessu kom svo það, að Framsóknarmenn hlutu alveg sérstaklega að búast við ~~sviðráðgjafi~~

áfalli af þessu máli. Við síðustu alþingiskosningar þá voru nokkrir frambjóðendur Framsóknarflokksins yfirlýstir andstæðingar Atlantshafsbandalagsins og þar af leiðandi varna landsins og í þeirra hópi var sjálfur formaður flokksins, Hermann Jónasson, og frambjóðandi flokksins hér í Reykjavík, Rannveig Þorsteinsdóttir, og það var vitað mál, að sá lausundalíður, portlíður sem sumir ha fa kallað, sem hefur mest haft æsingar út af þessum málum, kom Rannveigu Þorsteinsdóttur á þing síðast beinlínis vegna afstöðu hennar í þessum málum og andstöðu hennar við Atlantshafsbandalagið. Nú er það þessum góðu kjörhjóm vildi ég segja Rannveigu og Hermanni til mikils lofs, að með aukinni ábyrgð, með aukinni þekkingu og yfirsýn hurfu þau af þeim villigötum, sem þau höfðu ráfað í þessum efnum. Hermann Jónasson hélt eina beztu skýringaræðu um nauðsyn á vörnum Íslands, sem ég hef heyrt halda í útvarpi rétt fyrir kosningar og Rannveig Þorsteinsdóttir hún studdi vopnasamninginn af einlægni á Alþingi. Alveg eins og þetta fólk 1949 fékk eitthvað af atkvæðum vegna þess að það ráfaði þá enn í blindu unnu sín þessara mála og sannleikann í þeim, þá hlaut að gera sér grein fyrir því fyrirfram, að með því að taka skynsamlega afstöðu í málunum hlýti það fólk, sem áður hafði kosið þau, eins og til dæmis Þrú Sigríður Eiríks og hennar nótur, kosið þau vegna þess að það hafði rangt fyrir sér í málunum, það þó að snúast á móti þeim.

Til viðbótar því kom svo það, að Tíminn þó að hann væri heiðarlegur að mestu leyti í ritstjórnargreinum sínum um landvarnarmálin og utanríkismálin þá fór því fjarri að hann væri það í frétttaflutningi sínum. Það var mjög áberandi fyrir okkur sem til þekktum, að aldrei skeði svo neinn smáatburður, sem aflaga færi hjá varnarliðsmönnum, að hann væri ekki

samstundis tekinn upp í Tímanum og blásinn þar upp, sem hið allra stærsta hneykslismál og látið líta svo út, að það væri annað hvort vegna mannvonzku þessara manna eða vegna slæleika þeirra Íslendinga, ~~það~~ sem ættu að hafa eftirlit með þeim. Nú vitum við það auðvitað öll, að í þessum hópi er misjafn sauður í mörgu fé alveg eins og við verðum að segja, að við blygðumst okkar fyrir það sem Íslendingar gera. Það eru engvir Íslendingar, sem hafa ~~á~~ ánægju af því þegar við heyrum um það, að íslensk skipshöfn hafi gert helgisþjöll í kirkju á Seyðisfirði eða gert upppot á Ketilsstöðum upp í Héraði, sýna þeim bara þær síðustu fréttirnar eða tvær af síðustu fréttunum. Eins vitum við það, að auðvitað hljóta alltaf einhver vandræðamál að vaxa kringum þessa útlendinga meðan þeir dvelja hér en það duldist ekki, að Tíminn, í stað þess að taka því í þessum vanda, þá blés hann þetta upp sem allra mest og gerði þetta sem allra ferlegast og geigvænlegast vandamál í sínum frétttaflutningi og það leyndist heldur ekki á eftir af hverju það kom, það kom af því að fréttaritstjóri Tímans, allt þetta tímabil, var á andstæðri skoðun við stefnu flokksins í málinu. Strax að kosningum loknum þegar hann sá að Þjóðvarnarflokkurinn fékk eitthvað fylgi þá kastaði hann grímunnni og fór yfir og gerðist ritstjóri Frjálsrar þjóðar hjá Þjóðvarnarmönnum, hjá mönnunum sem eru að reyna vakka Framsóknarflokkinn og aðra þá niður sem hafa haft heilbrigða stefnu í þessum málum. Það er þess vegna ljóst, að Framsóknarflokkurinn hefur í þessu haft fimmtu herdeildarmann til þess að veifa út sem allra óhagstæðustum, ósvífnum og ógeðslegustum fréttum til landslíðsins árum saman. Lands sem beinlínis var að vinna með frétttaflutningi sínum á móti stefnu flokksins og hvernig gátu þeir menn sem létu þetta við gangast og þetta sáum við allvel að hlaut að vera, vegna þess að það var svo margt úr lagi fært og ranglega frá skýrt, að það hlaut að vera / illur vilji og svik í tafla

en hvernig gátu þeir menn, sem lokuðu augunum fyrir þessu fyrir kosningar búist við öðru heldur en þeir hefðu einhvern halla af því þegar til kosninganna kom. Í stað þess að gera sér grein fyrir öllu þessu þá töldu nú hinir vísu ráðamenn Framsóknarflokksins, að ráðið hefði eða ~~gag~~ verið sá, að það hefði ekki verið nó að sakanna Bjarna Benediktsson fyrir meðferð dómsmálanna heldur mundi hefði verið ráðlegra að skanna hann meira fyrir utanríkismálin og ef þeir hefðu gert það þá hefði allt farið vel fyrir þeim. Og það var þá ekki látið setja það við þær ráðagerðir

nauðsynlegt frá þeirra sjónarmiði ef svo færi að ekki yrðu stjórnarsamningar að gera þá árásina strax að reyna að gera þessi mál sem allra tortryggilegust til þess að gera þau að höfuðbaráttumáli í næstu þingkosningu. Þetta duldist mér heldur ekki, það var alveg ljóst að þessi hætta var fyrir höndum. Nú dettur mér ekki að halda því í hut eitt augnablik, að ekki hafi sitthvað farið aflaga í meðferð minni á þessum málum, það hefði mátt betur fara, við höfum alltaf lært af reynslunni og reynum að nýta okkur

hana. Eins vil ég segja eins og er, að ég hef verið einstaklega heppinn í starfi þeirra samstarfsmanna minna, sem hafa haft með framkvæmd þessara mála að gera eða Hans Andersens, Guðmundar Í. Guðmundssonar á þeim tveimur hefur þunginn mestur hvílt en einnig að nokkru leyti á Agnari Kufoud Hansen, sem oft hefur verið utanlands, en allri þessir menn hafa unnið af einlægni og trúmennsku og þekkingu og dugnaði að lausn þessara mála. Ég fagna því sannarlega ef það koma aðrir betri og hæfari menn til þess að leyst þau af hendi. Þetta eru menn frá þessum höfuðflokkum. Ég að það er Framsóknarflokkurinn einn sem á betri menn til þess að leysa þau, þá skal enginn verðaglaðari eða fyrri til þess að viðurkenna það heldur en ég. Hitt segi ég ykkur, hafandi á þessu glögga þekkingu og nokkra sjálfgagnrýni og vilja til þess að fylgjast með þeim sem eiga að vinna verk sumpart á mína ábyrgð, að meginhlutinn ~~sem~~ af því sem um þessi mál er sagður í okkar andstæðingablöðum og þar með talinn Tíminn, ég vil segja 95% af því er hrein lýgi, algjör uppspuni og úlfaldi gerður úr mýflugum. Hvort að öll lýgi og allur sakaráburður fellur niður þegar við sleppum málunum er annað mál. Ég vil heita á Sjálfstæðismenn þó að við teljum að ódrengilega hafi að nokkru leyti verið að okkur búið í þessum efnum, og ég segi það eins og er, að ég tel að í ritstjórnargreinum sínum hafi Tíminn ekki gert það að ~~neinu~~ marki meira en búast má við í hinum pólitísku ^{erjum} ~~efnum~~ fram að kosningum en þó að við teljum, að ekki hafi að öllu leyti verið komið fram gagnvert okkur í þessu eins og vera ætti þá skulum við ekki leika þann ljóta leik. Við skulum lofa þeim mönnum, sem nú takakþessi mál að sér og vildu gera það með þeim hætti að taka einir ábyrgðina á öllu. Þeir lentu í raun og veru í ^{þeirri} því sjálfhöldu sjálfir að krefjast þess vegna þess að þegar þeir hófu árásirnar á okkur eftir kosningar þá var svo óheppilegt að meginhlutinn af því sem þeir bentu á voru atriði, sem voru hreinlega alls ekki

á ábyrgð mína eða varnarmálanefndar. Það voru atriði sem Fjármálaráðuneytið átti að sjá um, atriði sem Félagsmálaráðuneytið átti að sjá um og svo frv. Tíminn lenti í mestu vandræðum vegna þess að Félagsmálaráðuneytið var undir forstöðu þess ágöta manns Steingríms Steinþórssonar og hitt undir forstöðu Eysteins Jónssonar það voru sumpart afglöp, sem Fjármálaráðuneytið hafði gert ekki Eysteinn Jónsson, það hafði illa til þekist ekki af illvilja heldur höfðu mistök átt sér stað hjá því ráðuneyti eins og með ~~land-~~útvegum suður á Vatnsleysuströnd eða suður í Vogum. Það voru önnur atriði, eins og aðbúnaður verkamanna, fjöldi manna, sem þarna vinnur, eftir landsins lögum, heyra undir félagsmálaráðuneytið. Félagsmálaráðuneytið átti að snúa sér til utanríkisráðuneytisins og varnamálanefndar, ef eitthvað hafði farið aflaga. Tíminn hafði þess vegna eingöngu við þessa sína eigin vini, féлага og húsbændur að sakast. Þetta leiddi til þess, að Tíminn fór að skrifa um það, að ég hefði komið þessu vitlaust fyrir, ég hefði átt að heimta allt vald undir mig einan. Ja, ég á nú eftir að sjá, að þeir hefðu viljað sleppa við mig miklum völdum, Steingrímur Steinþórsson eða Eysteinn Jónsson. Ef ég hefði farið fram á það, meðan ég fór með utanríkisráðuneytið og þeir með sín mál. Atli þeir hefðu ekki sagt, að það væri auðvitað félagsmálaráðherrann, sem á að ákveða það, hvað margir menn vinna þarna suður frá. Það er til hans, sem atvinnuleysingjarnir koma, þegar atvinnuleysi er, og það var hér allt fram á miðjan vetur í vetur, en ekki utanríkisráðherrann, sem á að segja til um það. Ég er ósköp hræddur um að þá hefði verið talað um yfirgang Bjarna Benediktssonar, frekju og ofstæki.

En vegna þess að þeir tóku málið svona upp, þá og sögðu þetta var allt að kenna röngu skipulagi, þá héldu þeir fast við það, að þegar þeir áttu að taka málið, að þeim væri nauðsynlegt að fá þetta skipulag á. Ja, það

er ekkert launungarmál, það kemur fram í Tímanum í morgun, að Framsóknarmenn hafi lagt mjög ríka áherzlu á að fá þetta svona, það er alveg rétt. Ég gerði það að gamni mínu að sýna þeim fram á, að þetta væri að sumu leyti órökrétt, sem þeir væru að fara fram á, og bryti í bága við réttar stjórnarvenjur að sumu leyti. Þetta varð til þess að þeir ~~kr~~ og héldu að það ~~væri~~ eitthvað ~~væri~~ á móti mér gert með því að sækja fast eftir þessu. Gerður kröfur sínar eindregnar og fastari. Ég inn á við töluvert gaman af, hvernig ákefðin jókst í þeim. Ég tel það út af fyrir sig vera gott, ef einn aðili vill taka á sig ábyrgð á þessum málum, þá er ekki um annan að sakast um ábyrgðina á því. Ef honum tekst vel, þá er það honum að þakka, hann getur þá ekki kennt öðrum, ef ver tekst.

Ég segi þetta ekki vegna þess að ég unni Framsóknarflokknum illis hlutar af þessu, þvert á móti, ég ann honum góðs hlutar af þessu. Ég tel það vera drengskaparskyldu okkar Sjálfstæðismanna að standa með Framsóknarflokknum, þegar hann nú tekur á sig þennan vanda, og okkar vegur verði mestur eins og ella að koma á sátt með drengskap, yfirsýn og manndómi og styðja gott mál, hvaðan sem kemur og hver sem með það fer. Og ég tel þeim mun ríkari ástæðu til þess, þar sem það er vitað, að Framsóknarflokkurinn hlýtur, ekki aðeins málefna vegna, - í þessum málum koma alltaf upp vandamál, sem erfitt verður að leysa og auðvelt er að skamma þann, sem með þau fer -. Það er ekki fyrst og fremst málefna vegna, eða eingöngu málefna vegna, sem Framsóknarflokknum verður erfitt að fara með þetta, heldur vegna þess að hann er mjög klofinn í þessum efnum. Ekki mjög klofinn, það er ofmelt, en það er þegar nokkur hópur, sérstaklega yngra manna, sem er þar á móti sínum forustumönnum um stefnuna í utanríkismálum og varna málunum.

Og þá kem ég að því af hverju ég taldi það vera hyggilegt, beinlínis hyggilegt, að Sjálfstæðisflokkurinn léti nú af utanríkismálunum um sinn. Það hefur atvikast þannig, að frá því svo að segja að lýðveldið var stofnað höfum við Sjálfstæðismenn óslitið farið með utanríkismálin. Á þessum málum hafa mjög þýðingamiklar ákvarðanir verið teknar í þessum efnum. Ákvarðanir sem þó við hefðum verið sannfærðir um séu gerðar af ríkri nauðsyn og allir ábyrgir menn hlytu að hafa komist að sömu niðurstöðu um hljóta engu að síður gersamlega í bág við fyrri hugmyndir manna um stöðu Íslands í heiminum. Okkur hefur þekist misjafnlega vel en þó allvel í heild að skapa sterka fylkingu um þessi mál. Þegar bezt hefur látið höfum við haft svo að segja óskipta alla þingmenn, ekki aðeins alla þingmenn Sjálfstæðisflokksins, heldur svo að segja alla þingmenn Framsóknar og Alþýðuflokksins. En stundum hefur heldur ekki munað nema órfaum atkvæðum og það er alveg greinilegt, að við erum nú í yfirvofandi hættu um það að ofstæðis og öfgamenn taki upp þá stefnu að hefja núverandi stefnu Íslendinga í utaríkismálum engöngu Sjálfstæðisflokksins stefnu í stað þess sem rétt er að telja það hina íslenzku stefnu og þá sínu íslenzku stefnu sem til græina getur komið í hugum allra ábyrgra manna. En þeim mun leingur, sem við Sjálfstæðismenn einir förum með þessi mál og þeim mun ~~leingur~~ lengur sem þarf að taka og oftast þarf að taka ákvarðanir, sem eðlilegt er, að hinir óþroskaðri hjá landslýðnum eigi erfitt að átta sig á í skjótri svipan þeim mun meiri hættu er á því, að okkar andstöðuflokkar sameinist á móti okkur í þessu máli og einungis að þeir og ákvefið bardagans snúist á móti málum, sem þeir annars í eðli sínu og sem ábyrgir menn mundu verða með.

Við sjáum þetta glögglega af veðraskiptunum sem orðið

hafa hjá Alþýðuflokknum eftir að lánleysinginn Hannibal Valdimarsson tók þar við forustu í vetur. Við vitum að það eru til í Framsóknarflokknum, sem vilja leiða Framsóknarflokkina inn á óheilla brautir í þessum efnunum og við skulum ekki halda, að það sé neinn íslenskur veikleiki, veikleiki íslenskra stjórnáamanna að fara svona að. Það stendur á sama hvaða stjórnáamann þið talið við t.d. úti í löndum, allir ljúka upp einum rómi um það, að ein mesta gæfa vestrænna þjóða, að á árunum eftir 1945 fóru brezkir verkamannaflokksmenn með utanríkis-málin þar, en ekki íhaldsmennirnir. Íhaldsmennirnir höfðu á þessum málum þá réttu skoðun og þeir fylgdu henni hvort sem þeir voru í stjórn eða ekki. Árin fyrir 1939 sýndu að verkamannaflokkurinn hafði á þessu alveg óraunhæfar skoðanir. Hann kvatti til andstöðu gegn Hitler og Þjóðverjum og kvatti til ráðstafana, sem hlutu að leiða til stríðs um leið og alltaf barðist á móti vígbúnaði heima í Englandi, þannig að ef þeirra stefnu hefði verið fylgt gegnt hefði England lent í þeirri mestu glötun. Það var vitað mál, að margir verkamannaflokksmenn héldu, að það væri hægt auðveldlega að ná samkomulagi við Rússa eftir stríðið. Það var vegna þess að þeir lentu sjálfir í að stjórna vegna þess að atburðirnir sjálfir kenndu þeim, að þeir tóku upp raunhæfa og skynsamlega stefnu og það er vegna þess lærdóms, sem þeim þá hlotnaðist, sem þeim tekst enn þann dag í dag að halda niðri, öfga fólkinu í sínum eigin flokki jafnvel þó þeir séu nú búnir að vera í andstöðu og eru í öllum meginatriðum enn í dag sammála íhaldsmönnum.

Það er einnig eftirtektarvert, að þó að fyrirverandi stjórn Bandaríkjamanna, Trumans og Achesons, væri skömmuð mikið af núverandi valdhöfudum, þá hefur í meginatriðum, það eru viss frávík, en í meginatriðum, t.d. Kóremálinu og öðrum slíkum málum, verið fylgt sömu stefnu eins og áður var gert. Vegna þess að atburðirnir sjálfir hljóta að knýja þá menn, sem velviljaðir eru og hafa þó sömu grundvallarskoðanir; í þeim efnunum eru kommarnir á allt

annarri bylgjulengd; en alla velviljaða menn, sem kynnast málunum og hafa þær grundvallarskoðanir, sem frjálir lýðræðismenn í Vesturlöndum hafa, þeir neyðast, vegna hinnar geigvænlegu hættu, sem stafar hinu rússneska ofbeldi, og kommúnismans yfirgangi, til þess að fylgja hinni sömu stefnu í stórum dráttum, hvort sem þeim er það ljúft eða leitt í fyrst. Það er einnig eftirtektarvert, að Hans Hedtoft, sem sá nú ástæðu til þess þremur eða fjórum dögum fyrir kosningar hér á Íslandi, að fara að blanda sér í íslensk málefni, með því að fara að tala um afstöðu Íslendinga um til varnarliðsins, sem hann hefir enga þekkingu á og veit ekkert um. Að hann ætlar að reyna að slá sér upp í sínu eigin landi, með því að láta líta svo út, sem hann sé alveg á móti varnar að taka inn bandarískan flugstyrk til Danmerkur. Það getur vel verið að hann hafi þessa stefnu eftir kosningar, skal ekkert um það segja, get ekki lesið hans hug, hitt veit ég með vissu, að hann hafði áður verið í ráðagerð um að gera þetta, og hitt veit ég líka með vissu, að þegar hans yfirlýsing er lesin ofan í kjölinn, þá er hún svo rúm, að hún gefur honum möguleika til þess að gera það eftir kosningar, ef hann fær völdin, sem hann vill ~~því~~ láta fólkið halda fyrir kosningar, að hann ætli sér ekki að gera.

Nei, við sjáum ætíð þetta, að menn, sem lenda í ábyrgðarleysi og andstöðu reyna að grípa til þessara mála, einmitt af því að það er svo auðvelt að gera menn tortryggilega, að þeir séu of þægir við erlenda hagsmuni, grípa til þess ráðs, til þess að hefja sjálfa sig upp í baráttunni. Nú er það sannast sagt um Framsóknarflokkinn, að meginhluti hans er á réttri stefnu um þessi mál. Ráðamenn hans nú allir, eru að því er ég bezt veit sammála okkur í höfuðefnum. En það er enginn vafi á því, að beði verða þeir veiklundaðri þeirra

fyrir miklum freistingum til að ná sér niðri á okkur í þessum málum, ef þeir halda það verði þeim til kjósendafylgis, eins og það gerir þeim baráttuna fyrir hinum góða málstað örðugri, að öfgamennirnir hjá þeim segja: ja, þetta er ekki ykkar málstaður, þið eruð þarna að taka upp málstað Sjálfstæðisflokksins, Bjarna Benediktssonar, Ólafs Thors og þeirra kumpána. Þess vegna er enginn vafi á því, að ef við viljum fá það, sem okkur er nauðsynlegt í utanríkismálunum, og í utanríkismálunum umfram öll önnur mál, og hægt er að fá utanríkismálunum, að minni skoðun, ef rétt er á haldið, viðurkennda íslenska stefnu, ekki stefnu eins einstaks flokks, við getum verið hreyknir af því að hafa lagt grundvöllinn og heldur en aðrir, en getur verið banvænt fyrir hinn góða málstað, ef það yrði trú manna, að þetta væri aðeins okkar stefna. Það, sem við þurfum, er að fá viðurkenningu þjóðarinnar og fjöldans á því, að okkar stefna sé sú sanna og íslenska stefna. Fá undir okkar stefnu nógu breiðan grundvöll, þannig að engir verði fyrir freistingu vegna augnablikshagsmuna, til þess að yfirgefa hinn góða málstað. Þess vegna taldi ég rétt nú, og ég taldi það strax áhorfsmál 1949, hvort ekki væri einmitt rétt, út frá þessum sjónarmiðum, og hafði orð á því í mínum flokki, að láta Framsóknarflokkinn fá utanríkismálin. En nú taldi ég það, frá þessu sjónarmiði, þó ég játi marga ókosti við það, þá taldi ég það best fyrir framtíðina, fyrir þjóðarheildina, og fyrir velferð þessara mála og þar með þjóðarheildarinnar, að gera með þessu tilraun til þess að skapa öruggara fylgi til þess að skapa öruggan grundvöll undir íslenska stefnu í þessum málum. Örugga tiltrú fjöldans, sem ein getur orðið það stórvirki, sem heldur fyrir áróðri og lygum í þessu sem öðru. Þess vegna var það

ekki vegna þess að við létum á nokkurn hátt í minni þokann það var ekki vegna þess að við gerðum það því að okkur langaði svo mikið til þess að fá forsætið, þó að það væri sjálfsagt að við fengjum það, að við létum málin, heldur af því, að okkar álitni er það skynsamlegt fyrir framtíð og heill Íslands.

Ég bið ykkur afsaka ég hef orðið langorður eins og stundum áður, en það er kannske virðandi til vorkunnar þar sem ég varð að gera grein fyrir þessum málefnaþingning og einnig að ræða nokkuð um þau mál, sem ég hef nú farið með allt að 7 ár og hef því nokkra reynslupekkingu af.

Ég óska Framsóknarflokknum alls góðs við meðferð þeirra mála og vona að mínum eftirmanni takist að halda þannig áfram, að með sannni megi segja að hann hafi gott starf unnið. Annars er það svo með okkur alla, að sem í þessu stöndum og/sem í þessu höfum verið jafn lengi og ég og sumir aðrir, að við gerum okkur ljósari örðugleikana við stjórnarsetu heldur en kannske flestir aðrir, og horfum með nokkrum öf undaraugum til Björns Ólafssonar, sem nú hefur haft manndóm í sér/ að neita með öllu að taka þátt í stjórnarstarfinu lengur. Ég vil taka undi þær þakkir ^{fyrir} gott samstarf, sem formaður flokksins bar til hans. Mér hefur líka við hann ágetlega og á hverjum degi betur.

En þó að það sé ekki með neinum sérstöðum fögnuði, að við höldum áfram okkar starfi þá er það vegna þess að okkur hefur verið talin trú um, meðal annars af fylgi ykkar góðu kjósendur, að það væri okkar rétti staður í þjóðfélaginu í bili að standa í þessum, ekki allt of næðisömu stöðum, að við leggjum nú í enn eina siglingu. Okkur veitir sannarlega ekki af fyrirbænum allra góðra manna til þess að leysa þann vanda af

höndum, sem við framundan er en því verðum við öll
að treysta og heita, að reyna að vinna Íslandi vel þar
sem við hverju sinni erum stödd.